

Анотації

Выговская О. В. Социальная мобильность мещанок в первой половине XIX в. на примере Волыни.

В статье рассматривается положение, социальная мобильность мещанок, представительниц податного населения Волынской губернии. Определяются условия перехода в другие состояния, механизмы осуществления изменений в сословной принадлежности, а именно приобретение статуса купчихи, или солдатки.

Vygivska O. V. Socialmobility of petty bourgeois in the first half of the 19th century. The case of Volyn region.

The article studies social status, social mobility of petty bourgeois as the representative of taxable population of Volyn province. It defines the terms of transition to other states, methods in realizationof changes in class position, namely obtaining of status of a tradeswoman or a soldier's wife.

О. Ю. Зосімович

КАДРОВА ПОЛІТИКА КАТЕРИНИ ІІ НА ПРАВОБЕРЕЖНІЙ УКРАЇНІ ЩОДО СУДОВИХ УСТАНОВ (НА ПРИКЛАДІ ПАЛАТИ КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ ВОЛИНСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ 1796–1797 РР.)

Ключові слова: кадрова політика, Правобережна Україна, Волинська палата карного суду.

Ключевые слова: кадровая политика, Правобережная Украина, Волынская палата уголовного суда.

Key words: Personnel selection, Right-bank Ukraine, Volyn chamber of criminal court.

Діяльність судових органів Російської імперії на зламі XVIII–XIX ст. висвітлена в низці досліджень російських та українських істориків. Як правило, вона розглядається в контексті судової реформи Катерини II. Цій темі присвятили роботи історики XIX ст. А. Градовський, А. Нольде, В. Григор'єв. Проблему досліджували радянські історики П. Зайончковський, Н. Єрошкін, А. Дубровіна. Зазначена тема є актуальною і в сучасній російській історичній науці [21; 23; 24]. Не оминули її своєю увагою і зарубіжні дослідники: Р. Вортман, И. де Мадриага [25; 27]. Із сучасних українських дослідни-

ків назвемо розвідку В. Шандри про діяльність совісних судів [29], А. Шевчук проаналізував формування дворянського станового суду та діяльність Верхньої розправи Волинської губернії [31].

Більшість дослідників дає негативну оцінку системи дореформеного судочинства. Підкреслюють станомо-феодалний характер судів, їх залежність від адміністрації, низький рівень підготовки судових чиновників і, як наслідок, залежність від канцелярських службовців, наявність хабарництва [20, с. 86]. Окремі дослідники вказують і на позитивні риси: законодавче оформлення та правову регламентацію державної служби, високий рівень організації, пенсійне забезпечення [13, с. 45]; право дворянства обирати чиновників місцевого управління та судочинства, що покращило управління губернське і повітове: обмежилось самовільля місцевих властей, діяльність земської поліції покращила безпеку на дорогах і водних шляхах [18, с. 81–82].

Все ж проблема формування апарату судових органів залишилась поза увагою істориків. Завданням даної статті є дослідити кадрову політику Катерини II на Правобережжі на прикладі Волинської Палати кримінального суду в період із серпня 1796 до травня 1797 р.

У політиці на Правобережжі Катерина II втілювала в життя два принципи: а) уніфікації управління та б) залучення місцевої еліти до співпраці з владою. За першим принципом на приєднані території поширено адміністративну та судову систему загальноросійського зразку, зокрема дію указу «Учреждения для управления губерний Всероссийской империи» (далі «Учреждения...»), який був виданий 1–4 листопада 1775 р. Як зазначає О. Каменський, прагнення до уніфікації поєднувалось із тенденцією переносу центру тяжіння у системі управління із столиці на місця [24, с. 134]

В указах цариці містяться розпорядження та рекомендації з формування штатів адміністративних та судових установ. Посади повинні були обіймати здібні та безкорисливі вихідці із місцевого дворянства або чиновники, що прибули з інших губерній — Калузької, Тульської, Малоросійської та інших [9, с. 388–390, 691, 694–695, 697–699]. Подальша практика показує, що останніх набирали переважно на посади канцеляр-

ських службовців. Всіх забезпечували додатковими коштами для переїзду [9, с. 737–738].

Прийняття на службу місцевих представників практикувалося на посади, що обіймалися за результатами дворянських виборів. Така політика вписувалась в програму творення унітарної держави, адже вона задовольняла інтереси місцевої еліти, яка інтегрувалась до владних структур, і в них створювалося відчуття участі в процесах управління [24, с. 135]. При підборі кадрів передбачалося керуватися, крім «Учреждений...», «Жалуваною грамотою російському дворянству», за якою обиратися могли лише ті, хто мали власність за спадковим правом, а не заставним або іншим тимчасовим правом володіння [9, с. 695]. Під час призначення на посаду перевага надавалась полякам, які раніше перебували на службі [9, с. 695].

У 1795 р. були затверджені штати Правобережних губерній: Брацлавської, Волинської та Подільської. У цих губерніях були введені додаткові посади перекладачів [10, с. 254–257, 266].

У Іменному Наказі про судоустрій трьох губерній (Мінської, Ізяславської та Брацлавської) зазначалось, що «...до надлежного по всем частям распоряжения, суд и расправу в тех землях оставить на правах Польских, отправляя оные именов и властью нашей» [9, с. 418]. Таке формулювання дає підстави вважати, що Катерина II мала намір зберегти на Правобережжі попереднє польсько-литовське право. Однак, наступні укази вже не містять подібного формулювання. А. Нольде вказує, що в актах 1793 р. підтвердження цього права зазначено не виразно, говориться про збереження судових установ, але не законів, якими вони мають керуватися [26, с. 12]. Дослідник вважає, що Катерина II не мала наміру зберігати на Правобережжі польське право. У Маніфесті Т. Тутолміна 16 травня 1795 р. воно замінене іншим формулюванням: «суд и расправа в присоединенных ныне воеводствах и поветах, да будут продолжаемы в настоящих местах именов и властью ея императорского величества» [9, с. 699].

Іншої думки дотримувався С. Бершадський: російський уряд, приєднавши Південно-Західні території, дав можливість користуватися місцевими законами [17, с. 3]. Цю думку він доводить цитатами з Наказу від 28 травня 1772 р. генералам Каховському та Кречетнікову: «Суд и расправа имеет произво-

диться (в присоединенных от Польши губерниях)... по их законам и обыкновениям и их языком» [12, с. 507–511]. Зазначимо, що це відноситься лише до часу Першого поділу Речі Посполитої.

В. Шандра вказує на подвійність політики М. Кречетнікова, який, «Для посилення російської влади при співіснуванні польських установ і російських військ запровадив повітові посади земських комісарів (з поляків) і земських наглядачів (із росіян), прообразом яких були відповідно земські справники та городничі, які очолювали повітову адміністрацію в Росії» [28, с. 20]. Дослідниця пояснює таку непослідовність завершенням процесу поділів Речі Посполитої. На початковому етапі інкорпорації Катерина II враховувала становище, етнічний склад, лояльність монархові. Однак, після приєднання Правобережжя можна було не рахуватися з місцевою елітою [28, с. 20].

Аналіз законодавства, архівних документів, мемуарної літератури дозволяє стверджувати, що польське право під час правління Катерини II залишалось чинним в губерніях до відкриття намісництв та губерній і початку діяльності їх органів управління. Після відкриття губерній усі державні установи керувалися в своїй діяльності російським законодавством.

Положеннями «Учреждения...» запроваджувалися такі місцеві судові установи: 1) губернські — Палати Кримінального суду, Палати цивільного суду, Верхній земський суд, Верхня розправа, Совісний суд, Губернський магістрат, Сирітський суд; міські старости та судді словесного суду губернського міста (всі вони мали перебувати в губернському місті); 2) повітові — Повітові суди, Нижня розправа, Нижній земський суд, міські старости і судді словесного суду повітового міста, Міський магістрат або Ратуша, Міський сирітський суд (знаходилися в повітових містах).

В судових установах посади були як виборними, так і такими, на які призначали. Губернський магістрат складався з Голови (його призначав Сенат за представленням Губернського правління), засідателів, які обиралися один раз на три роки з купців та міщан губернського міста шляхом балотування. Виборні кандидати затверджувалися губернатором.

Повітовий суд був судом нижчої інстанції. Він складався з повітового судді та двох засідателів, що обирались дворянством

повіту та затверджувались губернатором. Верхній земський суд складався з двох голів, кожний з яких призначався Імператрицею за представленням Сенату з двох кандидатів та десяти засідателів, що обиралися на три роки з дворян губернії.

Для міських жителів нижчою судовою інстанцією був міський магістрат. Його членами були два бургомістри та чотири ратмани. Склад магістрату обирався купецтвом та міщанством один раз на три роки. В містах були залишені суди старост та словесні суди. Їх обирало міщанство та купецтво на початку кожного року.

Сирітський суд створювався при магістраті для купецьких та міщанських вдов та малолітніх сиріт. До його складу входили міський голова, два члени міського магістрату та міський староста. Міський голова обирався громадою на три роки, староста обирався на один рік. Для суду над вільними селянами в повітах та губерніях були запроваджені дві судові інстанції: Нижня розправа та Верхня розправа.

Совісний суд перебував поза загальною системою судових інстанцій. Він складався з судді, якого призначав губернатор, шести засідателів, що обиралися по двоє від кожного стану. Законодавство вимагало від судді: бути людиною здібною, совісною, розсудливою, справедливою та безпорочною.

Н. Єфремова доходить висновку, що Катерина II створила послідовну судову систему. В ній запроваджувався принцип відділення судової влади від адміністрації. Хоча він був неповним, оскільки правителі губерній мали право втрутитись у судовий процес і рішення суду. Суд кримінальний відокремлювався від цивільного на рівні всіх інстанцій. Суд залишався становим. Судові установи були побудовані на колегіальних началах, слідство відокремили від суду і віддали поліції [21, с. 146]

У цій статті приділимо увагу кадровій ситуації у Палаті кримінального суду Волинського намісництва, яке було попередником Волинської губернії. Відповідно до ст. 6 «Учреждений...» вона створювалась як установа, тісно пов'язана із вищим органом галузевого судового управління, як місцевий відділ цього відомства: «Палата уголовного суда не что иное есть как Юстиц-коллегии департамент». Діяльність Палати слід розглядати як складову частину судових органів, створених «Учреждениями...».

В Російській імперії існував чітко визначений порядок вирішення кримінальних справ. Нижчою інстанцією були повітові суди, нижні земські суди, нижні розправи, городові магістрати або ратуші. Але у випадку важливості справи, коли обвинувачуваний засуджувався до страти, позбавлення честі або до торгової страти, матеріали надсилалися до судів другої ланки: Верхнього земського суду, Верхньої розправи та Губернського магістрату для винесення вироків. Вони переглядали матеріали слідства, документи, надані у справі, виносили вирок і відправляли до губернської Палати кримінального суду для ревізії. Вона розглядала й апеляції на рішення судів другої ланки та посадові злочини [8, с. 244, 265, 268].

Діяльність волинської Палати кримінального суду визначалася розділами VI (О должности палаты уголовного суда), VII (О течении дел уголовных), X (О палатах вообще) «Учрежденный для управления губерний Всероссийской империи» від 7 листопада 1775 р. Голова призначався Імператрицею, а радники та асесори — Сенатом [8, с. 234]. Штат Палати був затверджений «Высочайше утвержденными штатами Волинского и Подольского наместничества» та указом Катерини II, даним правлячому посаду Генерал-губернатора Мінського, Волинського, Брацлавського та Подільського генерал-поручику Т. Тутолміну № 17354 «О разных распоряжениях касательно устройства Волинской и Подольской губерний» від 5 липня 1795 р. [9, с. 728] та «Загальним штатом губернських присутніх місць» [10, с. 254–255].

У Волинській Палаті кримінального суду засідали голова, два радники і два асесори [10, с. 254–255]. Крім того, в палатах деяких намісництв, в т.ч. і Волинського, передбачалась посада перекладача, чиновника 13 класу з окладом 180 руб. [10, с. 266]. У складі палати були службовці: секретар, протоколіст, реєстратор, два столоначальники з помічниками та архіваріус [10, с. 255–256].

Відкриття Волинської губернської Палати кримінального суду відбулося 6 серпня 1796 р. Головою Палати призначили колезького асесора Пафнутія Сергійовича Батуріна. Ця людина була досить неординарною особистістю і заслуговує на детальніше висвітлення біографії. Збереглися його спогади «Жизнь и похождение Г. С. С. Б (господина статского советника Батури-

на)», які в 1918 р. були опубліковані в журналі «Голос минувшего» з передмовою Б. Модзалевського.

П. Батурін народився в 1740 або в 1741 р. в дворянській родині. Про батьків відомостей немає. Вони не залишили йому ані родового маєтку, ані селян. Тому в житті П. Батурін розраховував лише на себе і свої здібності. Він брав участь у Семилітній та Російсько-турецькій війнах. Вийшов у відставку в чині підполковника в 1782 р. і вступив до статської служби радником Калузької Палати цивільного суду. Працював у Тульській Палаті кримінального суду, Головою Кримінального суду Ізяславського намісництва. Після поділу в 1795 р. Ізяславського намісництва на Волинське та Подільське, призначений головою Волинської Палати кримінального суду.

Про діяльність П. Батуріна на Волині Б. Модзалевський зазначив, що до відкриття Волинського губернського правління на нього було покладено обов'язок спостерігати за всіма польськими судами, внаслідок чого він займався справами кримінальними, цивільними та казенними.

Перебуваючи на посаді Голови Волинської Палати кримінального суду, П. Батурін вивчав практику польських судів, польське законодавство та судовий процес. Спочатку він дійшов висновку, що польські суди мають багато відмінностей від російських, причому, як йому здавалося, на краще. «...Их судопроизводство...если бы оно не было сопряжено с многими злоупотреблениями, от которых и самые лучшие человеческие установления не изъяты, то оно по краткости своей, было бы лучшим средством к воздаянию правосудия». «...В их судилище я увидел в зале один судейский стол, обгороженный перилами, за которыми сидели трое судящихся, тут не было ни подъячих, ни повытчиков, ни протоколистов, ни секретарей; трое только сидящих писали и решали все дела. При мне в один час они решили больше десяти дел. Поверенные представляли словесно существо дела, истец обвинял ответчика, а сей приносил оправдание, что они делали в кратких словах, потому что судьи долгих разговоров поверенным не позволяли, но требовали только от них документов к правости только той или иной стороны... Судьи, рассмотрев оные и поговоря между собою, тотчас возвещают определение свое... и один из судей, имеющий уряд писаря, вносит оное в протокол, а с сего он же

выдает тяжущимся декрет, то есть, письменное определение» [16, № 4/6, с. 209].

П. Батурін був здивований такою оперативністю вирішення справи і запитав адвоката, чи завжди так відбувається в судах. Діставши позитивну відповідь, він навіть вирішив, що такий порядок судочинства повинен бути запроваджений скрізь [16, № 4/6, с. 210]. Згодом він змінив цю свою думку.

Асесорами Волинської Палати кримінального суду було призначено О. Харламова та М. Червінського, радниками І. Комарницького та Р. Кориса. 9 серпня були прийняті на службу канцелярські службовці: протоколіст — К. Велигоцький, реєстратор — Я. Борзенець, столоначальники — в першому столі — І. Турчанінов, в другому столі — І. Логінов; їх помічники — відповідно в першому та другому столі — Л. Солодкий та Баранський. Протоколіст К. Велигоцький був обраний таким, що виконував і обов'язки витратчика, оскільки ця посада не була передбачена штатним розписом [2, арк. 12, 20, 30]. Канцелярські службовці були затверджені Намісницьким правлінням на своїх посадах 15 вересня і тоді ж їх було приведено до присяги [2, арк. 50–50 зв]. Майже всі канцеляристи були вихідцями з інших губерній.

Обов'язки перекладача виконував М. Врежевський. На цю посаду російський уряд звертав особливу увагу. Зокрема, в Повідомленні Волинського намісницького правління за пропозицією Волинського губернатора В. Шереметьєва про підбір кандидатури на посаду перекладача було зазначено, що судочинство має вестися російською мовою, усі справи повинні бути перекладені російською мовою, всі книги та журнали написані за формами російського діловодства. Тому судова установа повинна підібрати собі перекладача — людину, яка досконало володіє російською та польською мовами та знає російський канцелярський порядок [3, арк. 1–2]. Кандидатури призначались Волинським намісницьким правлінням, однак спочатку їх роботу повинні були оцінити та рекомендувати на посаду ті установи, де вони почали працювати [4, арк. 1]. З виписки з журналу Волинської Палати кримінального суду від 24 вересня 1796 р. дізнаємося, що М. Врежевський займався перекладами з вересня 1793 р., потім перейшов під керівництво П. Батуріна. За час роботи показав досконале володіння польською, росій-

ською та латинською мовами а також «радение по службе», за що був нагороджений чином протоколіста, а згодом і губернського секретаря. Палата затвердила його на посаді перекладача [5, арк. 12 зв.].

14 грудня 1796 р. Палата рекомендувала на посаду архіваріуса губернського секретаря Н. Філімонова. Він теж був вихідцем з іншої губернії, раніше служив повітовим стряпчим в містах Старий Оскол та Путивль, звідки звільнився для проходження статської служби в губерніях, «приєднаних від Польщі» і мав бажання працювати в Палаті кримінального суду Волинського намісництва [2, арк. 170–171].

В діяльності Палати спостерігається постійна ротація кадрового складу. Так, М. Червінський був відряджений до Казенної палати на посаду губернського скарбничого [2, арк. 152, 168], Р. Корис був направлений до Казенної палати Подільської губернії [2, арк. 154]. Подібні переміщення спостерігаються і в інших місцях. Це свідчить, що професійної спеціалізації у чиновників на той час не було. Вони могли займатися кримінальними справами, потім — фінансовими, згодом — цивільними. Це мало б негативно впливати на кваліфікацію та професійність службовців.

Для підтримки урядової політики члени волинської Палати брали участь в заходах центральної влади. Вони були присутніми в повітах під час прийняття присяги чиновниками, урочисто відкривали установи. З журналів суду дізнаємося, що правитель Волинської губернії В. Шереметьєв 17 серпня відкривав присутні місця в Чуднові, голова Палати П. Батурін — в Радомишлі. Лабунський повітовий, нижній земський суди та дворянську опіку урочисто відкрив радник Волинського губернського правління Самбулов, Заславський повітовий та нижній земський суди — асесор палати кримінального суду — М. Червінський [2, арк. 14–14 зв., 32, 36, 38, 40, 48]. 26 листопада 1796 р. всі члени Палати були відряджені «для приведення жителів губернії к присяге Императору Павлу I» [2, арк. 154].

Палата виконувала й певні контролюючі функції, зокрема стежила чи дотримувались суди нижчих ланок під час слідства, судового процесу та винесення вироку вимог російського законодавства. Тому всі чиновники повинні бути обізнаними в

російських законах. Отож наступним напрямком її діяльності було вивчення російського законодавства та його роз'яснення.

При відкритті Палати голові були вручені законодавчі документи Російської імперії. Серед них: «Учреждения...», «Грамота на права, вольности и преимущества благородного российского дворянства», та Положення про міста, карта губернії, форми книг, журналів та протоколів, перелік звітної та канцелярської документації [2, арк. 4–5 зв.].

Формально, Палата кримінального суду мала право брати участь в обговоренні нових законів та законопроектів. У пункті 101 Глави V «Учреждений...» зазначається, що у випадках важливих справ, при отриманні нового закону губернатор може зібрати членів Палати для обговорення його положень, висловити свої зауваження в Сенат. Поруч зазначено, якщо Сенат не прийме зауваження, розпочати безумовне виконання закону [8, с. 238].

В журналі засідань Волинської Палати кримінального суду та меморіях, надісланих генерал-губернатору, зафіксовані дні, коли члени палати за відсутності кримінальних справ, читали статті проекту нового російського законодавства [6, арк. 2–26 зв. 45, 39, 28, 34, 52–76]. В меморіях зазначені і відгуки чиновників. Вони не містять конструктивних зауважень та пропозицій, тим паче критики, а лише патетично схвалюють пропоновані закони, як людинолюбні, наймудріші, що сприятимуть швидкому та правильному здійсненню правосуддя [2, арк. 22–26 зв.].

Ще одним обов'язком членів Палати було забезпечення нижчих інстанцій нормативними документами, які виходили від царя, Сенату, губернського правління та інших вищих інстанцій. Сама Палата видавала для підлеглих судів власні «решительные определения», які оголошувалися «при відчинених дверях» [8, с. 241]. Якщо рішення потрібно було обнародувати, Палата зверталась по допомогу до Губернського правління.

Суди і Палата вели величезну кількість документації, частину зберігали, частину надсилали до Намісницького (губернського) правління. Ця документація зазвичай дублювала одна одну. Для генерал-губернатора Т. Тутомліна Палата повинна була надавати: 1) копії Наказів Катерини II «с полным изъяснением

учиненного по ним исполнения»; 2) кожні півмісяця — реєстри наказів Сенату, вказівок генерал-прокурора та губернатора, що надійшли до Палати; 3) відомість про поточні справи, вказуючи, скільки справ вирішено, скільки з'явилося нових; 4) до справ надавати меморії (зауваження): про безлад у веденні справ, про недотримання законів та інше.

З приходом до влади Павла I судова система, що була сформована в часи Катерини II, була змінена. Змінилася й кадрова політика. Низка нових наказів ліквідувала окремі ланки колишньої судової системи. З-поміж інших була ліквідована і Палата кримінального суду. Новим губернським штатним розписом, затвердженим 31 грудня 1796 р., її існування не передбачалося. У Волинській губернії Палата кримінального суду об'єднувалась з Палатою цивільного суду в Головний суд, який поділявся на два департаменти. Чиновники мали здати справи до 1 травня 1797 р. [11, с. 249, 279].

Підсумовуючи процес формування особового складу Волинської Палати кримінального суду та основні напрямки його діяльності, можна стверджувати, що він повністю відповідав цілям імперської кадрової політики, направленим на уніфікацію системи управління в державі. Штат Палати був сформований з представників прибулого російського та місцевого дворянства. Голова Палати був вихідцем із Росії, який мав досвід роботи в російських та українських установах. Асесори та радники призначалися із складу місцевої шляхти, канцелярські службовці — з російських губерній та Лівобережжя. Їх переїзд до нового місця служби заохочувався урядом виділенням коштів. Крім безпосереднього виконання судових функцій, члени Палати підтримували політику уряду в регіоні: укорінювали тут російське законодавство, брали участь в адміністративних заходах влади, контролювали діяльність нижчих судових установ. У свою чергу, влада підтримувала своїх представників шляхом включення до загальноросійського бюрократичного апарату, присвоєнням їм чинів та класів з усіма наступними правами та привілеями. Це сприяло зміцненню позицій російського самодержавства на приєднаних до імперії землях Правобережної України.

Джерела та література

1. Державний архів Житомирської області (далі — Держархів Житомирської обл.). — Ф. 16: Волинский Главный суд. — Оп. 4. — Спр. 48: Об учреждении палаты уголовного суда, 1796. — 2 арк.
2. Держархів Житомирської обл. — Ф. 16. — Оп. 4. — Спр. 54: Журналы заседаний Палаты Уголовного суда 1796. — 182 арк.
3. Держархів Житомирської обл. — Спр. 17: По Указу Волинского Наместнического Правления о подборе кандидата на должность переводчика Волинской Верхней Расправы, 1796, 3 арк.
4. Держархів Житомирської обл. — Спр. 18: По Указу Волинского Наместнического Правления о подборе переводчиков в судебные учреждения, 16.09.1796. — 3 арк.
5. Держархів Житомирської обл. — Спр. 49: О форме и порядке делопроизводства в Палате уголовного суда. — 13 арк.
6. Держархів Житомирської обл. — Спр. 50: Предписание Волинского, Брацлавского и Подольского губернатора Тутолмина Палате Уголовного суда о присылке сведений о делах, находящихся в производстве судов, Мемории Палаты Уголовного суда, 1796 р. — 33 арк.
7. Держархів Житомирської обл. — Спр. 3: Копия Указа Волинского Наместнического Правления о ведении делопроизводства в Волинской Верхней Расправе, 1796 г. — 4 арк.
8. Полное Собрание Законов Российской Империи (надалі — ПСЗ). Собрание 1. — СПб., 1830. — Т. XX: 1775–1780. — 1034 с.
9. ПСЗ. — Т. XXIII: 1789 — ноябрь 1796. — 969 с.
10. ПСЗ. — Т. XLIV, ч. 2: Книга штатов, отделение III и IV. — 1178 с.
11. ПСЗ. — Т. XXIV: ноябрь 1796 по 1798. — 869 с.
12. ПСЗ. — Т. XIX: 1770–1774. — 1081 с.
13. Бармак М. Формирование системы государственной службы на украинских землях (XIX в.) / Микола Бармак // Научни трудове на руския університет. — 2008. — Т. 47. — Серия 6.2. — С. 45–52.
14. Бармак М. Державна служба в Російській імперії: основи формування та функціонування корпусу цивільних службовців (XVIII — перша половина XIX ст.) / Микола Бармак. — Тернопіль: Астон, 2006. — 288 с.
15. Бармак М. Формування владних інституцій Російської імперії на Правобережній Україні (кінець XVIII — перша половина XIX ст.) / Микола Бармак. — Тернопіль: Астон, 2007. — 517 с.
16. Батурин П. Записки (1780–1798 гг) / Пафнутий Батурин // Голос минувшего. — 1918. — № 1/3 — С. 45–78; № 4/6 — С. 173–210; № 7/9. — С. 99–132.
17. Бершадський С. Литовский Статут и польская конституция. Историко-юридическое исследование / С. А. Бершадский. — СПб.: Тип. М. М. Стасюлевича, 1893. — 120 с.

18. Вороніна В. Законодавчі ініціативи Павла I у сфері судочинства // Український історичний збірник. — 2008. — Вип. 11. — С. 80–91.
19. Галь Б. Інтеграція української еліти до політико-адміністративних структур Російської імперії у XVIII — першій третині XIX ст.: Дис. ... канд. іст. наук / Богдан Галь. — Дніпропетровськ, 2000. — 198 с.
20. Дубровіна А. Суспільний лад, механізм управління та право України в період розкладу соціально-кріпосницької системи і зростання капіталістичних відносин (перша половина XIX ст.): Конспект лекцій / Аріадна Дубровіна. — К.: КДУ, 1966.
21. Ефремова Н. Судустройство в России в XVIII — первой половине XIX в.: (историко-правовое исследование) / Н. Ефремова. — М.: Наука, 1993. — 192 с.
22. Калініч Т. Початковий етап інкорпорації Правобережної України до складу Російської імперії (кінець XVIII — початок XX ст.) // Проблеми історії України XIX — початку XX ст. — К.: Інститут історії НАН України, 2007. — Вип. XI. — С. 235–247.
23. Каменский А. От Петра I до Павла I: реформы в России XVIII века: (опыт целостного анализа) / А. Каменский. — М.: РГГУ, 2001. — 575 с.
24. Каменский А. Элиты Российской империи и механизм административного управления / Александр Каменский // Российская империя в сравнительной перспективе: Сборник статей. — М.: Новое издательство, 2004. — С. 115–139.
25. Мадриага И. Россия в эпоху Екатерины Великой / Исабель де Мадриага. — М.: Новое литературное обозрение, 2002. — 976 с.
26. Нольде А. Очерки по истории кодификации местных гражданских законов при графе Сперанском / Арнольд Нольде. — СПб.: Сенатская типография, 1906. — 319 с.
27. Уортман Р. Властители и судьи: развитие правового сознания в императорской России / Ричард Уортман. — М.: Новое литературное обозрение, 2004. — 520 с.
28. Шандра В. Про призначення адміністративно-територіальних реформ у Російській імперії / Валентина Шандра // Проблеми історії України XIX — початку XX ст. — К.: Інститут історії НАН України, 2006. — Вип. XII. — С. 20–24.
29. Шандра В. Совісний суд на Правобережній Україні кінця XVIII — першої половини XIX ст.: структура та судові практики / Валентина Шандра // Український історичний журнал. — 2009. — № 2. — С. 83–96.
30. Шандра В. Формування бюрократії в Правобережній Україні (XIX — початок XX ст.) / Валентина Шандра // Український історичний журнал. — 2007. — № 2. — С. 143–158.
31. Шевчук А. Формування дворянського станового суду в українських губерніях Російської імперії / Андрій Шевчук // Історія. Філософія. Релігієзнавство. — 2010. — № 1/2. — С. 61–69.

Анотації

Зосимович О. Ю. Кадровая политика Екатерины II на Правобережной Украине относительно судебных учреждений (на примере Палаты криминального суда Волынской губернии 1796–1797 гг.)

В статье рассматриваются кадровая политика Екатерины II в судебных учреждениях и ее проявление в деятельности Волынской палаты уголовного суда в период с августа 1796 по май 1797 г.

Zosimovich O. Y. Personnel selection by Catherine the Great in legal agencies on the Right-bank Ukraine (on the example of Volyn Chamber of criminal court in 1796–1797).

The article deals with personnel selection by Catherine the Great in legal agencies and its display in the activity of the Volyn chamber of criminal court during the period from August, 1796 till May, 1797.

К. В. Карімова

ВНЕСОК КОНЯРСТВА В КУЛЬТУРНЕ ЖИТТЯ ПІВНІЧНОГО ПРИАЗОВ'Я В СЕРЕДИНІ ХІХ СТОЛІТТЯ (за матеріалами Державного архіву Автономної Республіки Крим)

Ключові слова: Північне Приазов'я, конярство, парувальна стайня, культурне життя.

Ключевые слова: Северное Приазовье, коневодство, случный пункт, культурная жизнь.

Key words: Northern Azov, horse-breeding, breeding point, cultural life.

Реалії України в її культурному житті — це процес відродження всієї палітри надбань кожного регіону країни. Він передбачає глибоке вивчення історії вітчизняної культури і різноплановий аналіз досвіду минулого. Північне Приазов'я — один з поліетнічних регіонів. Переплетіння культурних традицій краю викликає неабиякий дослідницький інтерес. Розвиток конярства в Північному Приазов'ї в середині ХІХ ст. був тісно пов'язаний з побутом і господарством усіх верств населення, а отже, був невід'ємною складовою культурного життя. У сучасних умовах розведення коней не є пріоритетним напрямом розвитку сільського господарства нашої держави, а має переважно декоративний і розважальний характер. Проте, як